

Конституційне право, муніципальне право

УДК 349.2:364.23

Байрачна Лариса Кимівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри конституційного права України

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Байрачная Лариса Кимовна

кандидат философских наук,

доцент кафедры конституционного права Украины

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Bayrachna Larysa

PhD in Philosophy Sciences,

Associate Professor of the Department of Constitution Law of Ukraine

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0002-0249-8207

П'явка Сніжана Федорівна

студентка Міжнародно-правового факультету

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Пявка Снежана Федоровна

студентка Международно-правового факультета

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Piavka Snizhana

Student of the International Law Faculty

Yaroslav Mudryi National Law University

ПРАВО НА ПРАЦЮ У КОНТЕКСТІ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

**ПРАВО НА ТРУД В КОНТЕКСТЕ КОНВЕНЦІЇ ООН О ПРАВАХ
ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ**
**THE RIGHT TO LABOR IN THE CONTEXT OF CONVENTION ON
THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню питань, що пов'язані з правовим становищем громадян з обмеженими можливостями в Україні, зокрема такими його аспектами, які стосуються працевлаштування, виявлено шляхи покращення наявної ситуації в нашій державі.

Розглянуто положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Україною в 2009 році. З'ясовано сутність та зміст Статті 27 Конвенції. Зазначені зобов'язання, які покладаються на державу, відповідно до Конвенції.

Охарактеризовано умови проведення політики, в сфері працевлаштування громадян з обмеженими можливостями в Україні. Висвітлено ряд наявних проблем осіб з інвалідністю в даній сфері. Однак, ключовою з них виступає факт невідповідності національного законодавства України положенням Конвенції.

Проаналізовані дії української влади, здійснені з метою приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів. Розглянуто дане питання в рамках проведення Державної цільової програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю".

Як яскравий приклад, що відображає ситуацію в країні на сьогоднішній день, вказані статистичні дані, щодо рівня зайнятості громадян з обмеженими можливостями. Крім того, додані результати опитувань, щодо з'ясування причин, що зумовили досить низький рівень працевлаштування даної категорії осіб на території України. Наведені результати в порівнянні зі статистикою країн ЄС.

З'ясовано особливості проведення політики в сфері соціального захисту прав інвалідів в державах ЄС, з точки зору їх потенційного застосування в Україні. Детальніше розглянуто досвід в сфері працевлаштування осіб з обмеженими можливостями таких країн, як: Франція, Великобританія, Італія, Швеція.

Закцентовано увагу на шляхах вдосконалення правового статусу інвалідів в Україні. Наведено ідеї, щодо вирішення висвітлених проблем в сфері працевлаштування інвалідів нашої держави, враховуючи результати дослідження досвіду інших країн.

Ключові слова: *Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, право на працю, особи з обмеженими можливостями, працевлаштування, захист прав та свобод.*

Аннотація. *Статья посвящена исследованию вопросов, связанных с правовым статусом граждан с ограниченными возможностями в Украине, в частности, теми его аспектами, которые касаются трудоустройства. Были выявлены пути улучшения сложившейся ситуации в нашем государстве.*

Рассмотрены положения Конвенции ООН о правах людей с инвалидностью, ратифицированной Украиной в 2009 году. Изложено содержание статьи 27. Указаны обязательства, которые возлагаются на государства в соответствии с Конвенцией.

Охарактеризованы условия проведения политики в сфере трудоустройства граждан с ограниченными возможностями в Украине. Высветлен ряд имеющихся проблем лиц с инвалидностью в данной сфере. Однако ключевым из них выступает факт несоответствия национального законодательства нашей страны положениям Конвенции.

Указаны действия украинской власти, предпринятые с целью привести действующее законодательство и условия в соответствие к

международным стандартам. Рассмотрен данный вопрос в рамках проведения Государственной целевой программы "Национальный план действий по реализации Конвенции о правах лиц с инвалидностью".

В качестве яркого примера, отражающего ситуацию в стране на сегодняшний день, указаны статистические данные относительно уровня занятости граждан с ограниченными возможностями. Кроме того, добавлены результаты опросов по выяснению причин, которые обусловили достаточно низкий уровень трудоустройства данной категории лиц на территории Украины. Результаты указаны в сравнении со статистикой стран ЕС.

Выявлены особенности проведения политики в сфере социальной защиты прав инвалидов государств ЕС, с точки зрения их потенциального применения в Украине. Детальнее рассмотрен опыт в сфере трудоустройства лиц с ограниченными возможностями таких стран, как: Франция, Великобритания, Италия, Швеция.

Акцентируется внимание на путях совершенствования нынешних условий в Украине. Приведены идеи о решении рассмотренных проблем в сфере трудоустройства инвалидов нашего государства, учитывая результаты исследования опыта других стран.

Ключевые слова: *Конвенция ООН о правах лиц с инвалидностью, право на труд, люди с ограниченными возможностями, трудоустройство, защита прав и свобод.*

Summary. *The article is devoted to studying of issues, which is related to the legal status of citizens with disabilities in Ukraine, in particular the aspects tied with an employment. Ways for improving of current situation in our country were identified.*

The provisions of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, ratified by Ukraine in 2009, are considered. The content of Article

27 are clarified. The obligations imposed on the states under the Convention are specified.

The conditions of the policy in the field of employment of citizens with disabilities in Ukraine are described. A number of existing problems of people with disabilities in this area are mentioned. However, the core one from them is the fact that our country's national legislation is not complied with the provisions of the Convention.

The actions of the Ukrainian authorities taken in order to comply the current legislation and conditions with international standards are given. These issues were considered in the State Target Program "National Action Plan for the Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities".

As a striking example that reflects the situation in the country today, statistics on the level of employment of people with disabilities are given. In addition, the results of surveys to find out the reasons for the relatively low level of employment of this category of people in Ukraine are added. These results are compared with the statistics of the European Union member states.

The peculiarities of the policy in the sphere of social protection of the rights of people with disabilities in the EU, in terms of their future application in Ukraine. The experience in the field of employment of people with disabilities in such countries as France, Great Britain, Italy, Sweden is considered in more detail.

Emphasis is placed on ways to improve the current conditions in Ukraine. Ideas for solving the highlighted problems in the field of employment of disabled people in our country, taking into account the results of research on the experience of other countries.

Key words: the UN Convention on the rights of people with disabilities, right to labor, disabled people, job, protection of rights and freedoms.

Вступ. Питання, що стосуються забезпечення рівності в реалізації конституційних прав осіб з інвалідністю завжди турбували науковців. Це, зокрема пов'язано з необхідністю забезпечення більш сприятливих умов для працевлаштування та зайнятості таких громадян, адже даний фактор напряму впливає на задоволення та реалізацію прав осіб в усіх інших сферах. Таким чином, задля створення певних додаткових гарантій реалізації прав осіб з інвалідністю, почали впроваджувати нормативно-правові акти як на загальнодержавному рівні, так і на міжнародному. Яскравим прикладом в цій сфері можна безсумнівно виділити правотворчу діяльність ООН, що з самого початку свого створення не оминала увагою питання положення і статусу осіб з інвалідністю.

Даний факт знайшов своє відображення в документах, зокрема таких як: Загальна декларація прав людини, Декларація про права розумово відсталих осіб, Декларація про права інвалідів, Всесвітня програма дій щодо інвалідів, стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Довгоочікуваним результатом даних кроків стало прийняття ООН 13 грудня 2006 р. єдиної та всеосяжної Конвенції про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу. Таким чином відбулась трансформація підходів організації до даного питання з формального до юридично зобов'язального.

Постановка проблеми. Число осіб з обмеженими можливостями у світі на сьогоднішній день досягло 1 мільярда, тобто 15 % населення, але навіть зараз, в XXI столітті, люди з інвалідністю не можуть почувати себе достатньо захищеними. Це має свій прояв, зокрема в дискримінації, що заважає таким громадянам користуватись та реалізовувати свої права повною мірою. Таким чином, дана проблема повинна стати предметом детального вивчення та негайного вирішення, адже держава, тим паче котра визнає людину найвищою соціальною цінністю, має забезпечувати однаковим обсягом прав кожного громадянина.

Метою роботи є дослідження положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, зокрема Статті 27. Шляхи її реалізації на території України, вивчення іноземного досвіду.

Наукові доробки. Аналізу положень Конвенції ООН та способам їх втілення в Україні присвячено ряд робіт таких науковців: Венора Лінди К.Т. [1], Галицького О.М. [2], Гуменюка І.М. [3], Костюка В.Л. [4], Маринець В.С. [5], Паламарчука О.В. [6], Пилипенка А.А. [7], Ткаченка О. [8], Філіпської Н.О [9] та інших дослідників

Виклад основного матеріалу. Так, у 2006 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію про права інвалідів. Документ присвячений захисту та сприянню реалізації прав осіб з інвалідністю в різних сферах життя. Так, Конвенцією, зокрема положеннями Статті 27, на держав-учасниць покладається обов'язок вжити заходів спрямованих на: заборону дискримінації за ознакою інвалідності стосовно всіх питань, які стосуються зайнятості; забезпечення захисту прав інвалідів нарівні з іншими на сприятливі умови праці; надання особам з інвалідністю можливості для ефективного доступу до загальних програм технічної та професійної орієнтації; розширення на ринку праці можливостей для їх працевлаштування; надання допомоги щодо пошуку роботи; розширення можливостей для індивідуальної трудової діяльності; стимулювання наймання осіб з інвалідністю у приватному секторі; забезпечення особам з інвалідністю розумного пристосування робочого місця [10].

Дослідженню та аналізу сутності даного документу, а також наслідків та обов'язків, що поклались на держав-учасниць, внаслідок ратифікації даної Конвенції (що здійснила і Україна в 2009 році) присвячена робота Венора Лінди К. Т. Фактично, для країн стало необхідно вжити заходів з метою захисту і забезпечення умов для вільного працевлаштування інвалідів, а також здійснення моніторингу за цим процесом. Таким чином, прослідковується тенденція принципової зміни сприйняття проблем осіб з

інвалідністю. Якщо раніше ситуація в соціумі констатувала факт непристосованості інваліда до його соціального та фізичного середовища, то наразі стався перелом в сторону позиції, що саме оточення містить бар'єри, котрі перешкоджають нормальному життю та трудовій самореалізації. Даний факт є аргументом заходів та рішучих дій у напрямку подолання такої проблеми вихідним продуктом яких стали положення Конвенції [1, с. 119].

Внаслідок взятих Україною на себе зобов'язань постало питання вирішення ряду проблем. Першою можна назвати доволі низьку кількість робочих місць, що мають необхідні умови для праці людей з інвалідністю, або ж їх абсолютну відсутність. Також, на жаль, наявна ціла серія моментів, неадаптованих під елементарні потреби інвалідів з приводу працевлаштування. Наприклад: фізична недоступність та незручність окремих об'єктів інфраструктури; майже повністю відсутній належний транспорт; стереотипне ставлення до професіональних здібностей інвалідів з боку роботодавців. Ще однією проблемою, що напряду пов'язана з вище вказаною є факт відсутнього фінансування держави, що дало б можливість створення робочих місць з спеціальними умовами. Однак головною проблемою яка по суті є першопричиною вищесказаного, можна вважати невідповідність національного законодавства вимогам Конвенції, що само по собі означає неможливість задоволення потреб осіб з інвалідністю, зокрема в сфері працевлаштування [11, с. 53].

Таким чином, Україною було затверджено Державну цільову програму "Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю" на період з 2012 по 2020 рік, згідно якої передбачалось привести національне законодавство у відповідність до положень Конвенції про права осіб з інвалідністю. Результати проведених дій було викладено в оприлюдненому Заключному звіті. Так, у розділі XV "Праця і зайнятість" викладено кожен крок влади у напрямку вдосконалення та адаптації

чинного законодавства до положень Конвенції. Зокрема, відбулися зміни до ЗУ "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні", ЗУ "Про колективні договори і угоди". Вони стосувались встановлення нормативу робочих місць для працевлаштування інвалідів та використання коштів з метою спрямування їх на заходи забезпечення працевлаштування. Було затверджено ряд відповідних Постанов Кабінету Міністрів, що свідчить про конкретні дії з боку політики держави на шляху до змін ситуації в Україні щодо реалізації та соціального захисту прав інвалідів відповідно до міжнародних стандартів [12].

Рішення напряду стосуються дій саме в сфері законодавства, що є важливо, однак такого однобічного підходу до вирішення проблеми може бути недостатньо. Так, науковець Маринець В.С. висловила свої судження з цього приводу. У своїй праці вона висвітлила істотний недолік цього аспекту - недостатнє забезпечення саме механізмів реалізації найважливіших правових норм у багатьох областях регулювання. Як пропозицію вирішення, автор висловлює необхідність розширення та вдосконалювання взаємодії державних і громадських інститутів, зайнятих проблематикою інвалідності; посилення державної допомоги громадським рухам інвалідів, а також врахування думки осіб з інвалідністю щодо питань вдосконалення законодавства, яке регулює їхні права [5, с. 508].

Крім того, варто звернути увагу і на той факт, що і в законодавчій сфері залишились прогалини, зокрема пов'язані з кодифікацією трудового законодавства, а саме - Трудового кодексу України. Проект Кодексу був внесений на розгляд Верховної ради в 2015 році і був прийнятий у першому читанні. Специфічною ознакою даного документу стало недостатнє відображення трудових відносин, що стосуються громадян з інвалідністю. На нашу думку, це істотний недолік, адже Трудовий кодекс повинен стати тим законом, що максимально комплексно та належним чином буде регулювати відносини у сфері праці, а даний аспект значно відобразиться на

його ефективності з негативної сторони. Можна констатувати, що закріплення заборони дискримінації у проєкті Трудового кодексу України є найбільш вдалим [4, с.55-56].

Ефективність і результативність дій з боку держави в напрямку посилення соціального захисту людей з інвалідністю, на нашу думку, слід розглядати через призму наявних статистичних даних. У своїй статті О. Паламарчук, що є членом Комітету з питань захисту прав осіб з інвалідністю, опрацювала оприлюднену інформацію за 2020 рік про чисельність працюючих осіб з інвалідністю в Україні. Так, серед 2 062 259 осіб з обмеженими можливостями працездатного віку, кількість непрацевлаштованих сягнула 73,8%. Основними ж причинами є відсутність можливості знайти відповідну роботу (51,5%); неможливість зайнятості через стан здоров'я та сімейними обставинами (19,8%); невідповідні умови праці (графік, режим) (11,5%). При тому, що в Європі рівень зайнятості осіб з інвалідністю є істотно вищим. Даний факт засвідчує проблеми працевлаштування, що в свою чергу тягне за собою неможливість забезпечення належного рівня життя таких громадян. На основі вищезазначеного, виявилась нагальна необхідність докладання зусиль з боку влади, в напрямку подолання дискримінації громадян з обмеженими можливостями в цій сфері. Адже вже вжитих заходів недостатньо для значних зрушень, згідно реальної ситуації в країні. Така несправедливість може бути знищена шляхом прийняття нових якісних законів та механізму контролю за їх виконанням [6].

Отже, як і зазначалось вище, рівень зайнятості осіб з інвалідністю в країнах Європейського Союзу є набагато вищим, аніж той, що наявний в Україні. Цей аспект соціального захисту був одним з пріоритетів Стратегії інвалідності 2010-2020 р. Зокрема, Європейська Комісія стверджує, що рівень зайнятості даної категорії осіб у ЄС становить більше 50%. Наприклад, у таких країнах як: Фінляндія, Канада, Польща, Великобританія,

Німеччині, Франції, Італії, Швеції та ін. Крім того, досвід інших країн, а особливо європейських, є цікавим для України і з точки зору потенційного членства в ЄС. Саме задля виявлення ключових чинників, що допомогли європейським країнам досягти таких успіхів у даних показниках, пропонуємо детальніше розглянути деякі аспекти та деталі провадження соціальної політики в цих державах, щоб установити напрямок для подальшої моделі розвитку для України [13].

Щодо досвіду Франції, то право осіб з інвалідністю на працю там законодавчо затвердили у 2005 р. Разом з тим було встановлено квоту на працевлаштування інвалідів у 6%. Також було створено спеціалізовані курси та програми, такі як: Центр підготовки працівників та Центр підготовки фахівців. Крім того, що важливо, було започатковане створення організацій, що націлені на полегшення процесу влаштування для людей з обмеженими властивостями. Однією з них є "Сервіс Плюс", що вже змогла працевлаштувати велику кількість осіб. Її діяльність стала можливою за рахунок значного фінансування та підтримки держави. Також, з метою заохочення роботодавців до співпраці з інвалідами, держава виплачує 1600 євро тим з них, хто укладає трудовий договір з працівником з обмеженими можливостями [8, с. 230-231].

У Великобританії також успіх проведення політики з працевлаштування інвалідів стосується здебільше ефективної діяльності спеціальних організацій та здійснення ними певних програм. Так, однією з найпоширеніших є організація JobCentrePlus, яка сприяє пошуку роботи осіб з обмеженими можливостями, а також надає їм допомогу в цілому. Щодо програм, то як приклад, можна згадати Workstep, що фінансується урядом Великобританії. Сутність її полягає в спрямуванні осіб з інвалідністю на роботу в різні компанії та, що важливо, приділяють увагу особливостям стану працівника. Відтак, здійснюється міцний контроль за спеціальними умовами праці [8, с. 231].

Характерною рисою політики Італії в цьому контексті є також приділення значної уваги особливого стану кожного індивіда з інвалідністю. Так, лише після детальної оцінки стану кожного працівника, визначається потенціал роботи кожного працівника та необхідні умови для його зайнятості, що тим самим допомагає досягти бажаного як працівнику, так і роботодавцю [8, с. 231-232].

Особливої уваги, напевно, вартий досвід Швеції, адже саме її анти дискримінаційна модель є мало не найкращою за рівнем зайнятості осіб з інвалідністю. Держава здійснює субсидування заробітної плати, а також витрат роботодавця націлених на адаптацію місць праці до потреб даної категорії працівників. Наявна державна служба зайнятості до функцій та завдань котрої належить допомога інвалідам з підтримкою їх працездатності, також опікується питаннями професійного навчання людей з обмеженими можливостями, зокрема молоді. Допомога надається і роботодавцям, у разі надання особистої допомоги людині з інвалідністю. Також, що важливо, активно проводяться дії з метою реабілітації та покращення стану інвалідів, що тягне за собою підвищення їх потенційної працездатності. Функціонує Інститут вирішення проблем людей з обмеженими можливостями та Інститут з розробки допоміжних засобів для людей з обмеженими можливостями, що позитивно впливає на проведення соціальної політики Швеції [8, с. 232].

Таким чином країни ЄС провадять соціальну політику щодо захисту прав інвалідів як згідно з власним законодавством, так і відповідно загальноприйнятих міжнародних актів.

В Україні ж на даний момент склалась доволі несприятлива ситуація для ефективного реалізації своїх прав, зокрема і в сфері працевлаштування, особами з інвалідністю. Так, досвід інших країн свідчить про неефективну політику України в даній сфері, що фактично передбачає лише пенсії, грошову допомогу та пільги, норми з видання яких встановлені ЗУ «Про

державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», ЗУ «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» та деякими іншими нормативними актами. Так, можна встановити ряд завдань для держави, реалізація яких істотно покращить її становище у питаннях соціального захисту прав інвалідів на працю [7, с. 233].

По-перше, необхідно приділити увагу створенню робочих місць зі спеціальними умовами, що включає в себе адаптацію основного і допоміжного обладнання, технічне і організаційне оснащення з погляду на індивідуальні можливості інвалідів на манер Великобританії чи Італії [11, с. 54].

По-друге, вважаємо за потрібне, згадати момент квотування певного відсотка робочих місць. Він діє в більшості європейських країн, і Україна не виняток. У нашій державі він становить 4%, в Італії - 2%, у Франції - 6%. Так, встановлений відсоток, як бачимо, є середнім. Однак проблема виникає в тому, що лише близько 55% підприємств його дотримується. Відтак, необхідно посилити державний нагляд за його дотриманням, шляхом проведення регулярних перевірок та суттєвого підвищення штрафних санкцій за недотримання [7, с. 233-234].

На нашу думку, актуальним питанням залишається облаштування міського та приміського транспорту. Його необхідно обладнати необхідним приладдям для комфортного перевезення пасажирів з інвалідністю, або ж і зовсім створити окремий рейс для даної категорії осіб. Також існує нагальна потреба в забезпеченні саме безперервної роботи ліфтів та інших засобів, призначених для маломобільних груп населення.

Не менш важливим є питання професійної реабілітації інвалідів, що має забезпечувати повернення або залучення їх до праці у відповідних до стану здоров'я умовах праці. Варто зазначити, що основи професійної реабілітації вже визначено в законодавчих актах України. Однак, судячи з

того, що рівень зайнятості осіб з інвалідністю і досі доволі низький (близько 16%), а кількість осіб інвалідів, що перебувають на обліку невпинно зростає, варто констатувати, що і цей аспект потребує вдосконалення. За приклад можна взяти досвід Швеції [11, с. 126].

Питання наявності спеціальних законів, що регулювали б сферу реалізації прав інвалідів також може стати у пригоді. Так, в Канаді наприклад, існують окремі закони про сліпих, про людей з інвалідністю, про рівність у сфері зайнятості. Впровадження подібних дій в Україні дасть змогу більш детально розглянути кожний особливий аспект становища особи з інвалідністю, та чітко окреслити та захистити її права абсолютно в усіх сферах [7, с. 234].

Висновки. Конституційне право на працю - визначена законодавчо можливість людини заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає чи на яку погоджується. Так, з цього випливає обов'язок держави створити умови для повноцінної реалізації цього права абсолютно кожним її громадянином. На основі опрацьованих джерел ми дійшли висновку, що проблеми пов'язані з реалізацією прав громадян з інвалідністю, зокрема їх працевлаштуванням, не минули і Україну. Однак, держава здійснює певні кроки в напрямку їх вирішення, що підтверджується ратифікацією Конвенції про права осіб з інвалідністю, та реалізації дій в рамках Державної цільової програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю". Проте, як показує практика, лише впровадження нових норм і актів може виявитись недостатньо задля досягнення поставленої мети. Статистичні дані яскраво демонструють цей недолік в політиці держави. Змінити становище на краще може допомогти досвід інших країн, які також ратифікували Конвенцію. Їх шляхи реалізації завдань, покладених на них положеннями цієї Конвенції є цікавим для вивчення та визначення рольової моделі для України. Щодо вже здійснених заходів на території нашої держави, то виявилась необхідність зміщення уваги саме на

вдосконалення механізмів реалізації цих правових норм та контролю за цим процесом. А також створення засобів стимулювання та мотивації роботодавців до працевлаштування громадян з обмеженими можливостями. Таким чином, це дасть змогу Україні змінити підхід до даної проблеми з формально визначеного аспекту на безпосередньо практичний, що продемонструє готовність привести чинне законодавство та умови життєдіяльності осіб з певними вадами у відповідність до міжнародних стандартів.

Література

1. Венора Лінда К. Т. Питання захисту трудових інтересів осіб з обмеженими можливостями в актах ООН. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №12. С. 117-120.
2. Галицький О.М. Світовий досвід реалізації державної політики підтримки осіб з інвалідністю та його імплементація в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 6. С. 122-127.
3. Гуменюк І.М. Проблеми реалізації конституційних прав на працю осіб з обмеженими можливостями. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*. 2018. С. 320-322.
4. Костюк В.Л., Яцкевич І.І. Право на працю у контексті конвенції ООН про права осіб з інвалідністю: сутність, проблеми та перспективи законодавчого регулювання. *Соціальне право*. 2017. № 2. С. 49-58.
5. Маринець В.С. Конвенція ООН про права інвалідів та її вплив на українське законодавство у сфері соціального захисту осіб з порушенням слуху. *Держава і право*. Київ, 2012. Вип. 56. С. 506-515.
6. Паламарчук О.В. Працевлаштування осіб з інвалідністю: законодавчі гарантії та реальність 2021. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL:

- <https://www.hsa.org.ua/blog/pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu-zakonodavchi-garantiyi-ta-realnist/>. (Дата звернення: 01.12.2021).
7. Пилипенко А.А., Завгородній М., Мороз С. Трудові права працівників з обмеженими можливостями: особливості національного правового регулювання та зарубіжний досвід суспільства. *Правова позиція*. 2019. № 4 (25). С. 230-236.
 8. Ткаченко О.І. Міжнародний досвід з питань працевлаштування осіб з інвалідністю. *Theory and Practice of Public Administration*. 2019. № 4(67). С. 227-239.
 9. Філіпська Н.О. Особливості реалізації Статті 23 Конвенції ООН про права інвалідів, особами з вадами психо-інтелектуального характеру. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №2. С. 32-35.
 10. Конвенція про права інвалідів і Факультативний протокол до Конвенції про права інвалідів: прийняті Резолюцією ГА ООН 61/106 ГА ООН від 13.12.2006. *Офіційний вісник України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
 11. Вінніченко В. В. Правове регулювання праці осіб з інвалідністю в Україні : дипломна робота. Наук. Кер.: к. ю. н. Т.В. Шлапко. Суми, 2018. 133 с.
 12. Заключний звіт про результати виконання Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року». URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20468.html> (Дата звернення: 07.12.2021).
 13. Дроботун В. Стратегія ЄС щодо працевлаштування людей з інвалідністю. *Громадський Простір*. 2017. URL: <https://www.prostir.ua/?news=stratehiya-es-schodo-pratsevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu> (Дата звернення 01.12.2021).

References

1. Venora Linda K. T. Pytannia zakhystu trudovykh interesiv osib z obmezhenymy mozhlyvostiamy v aktakh OON. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2017. #12. S. 117-120.
2. Halytskyi O.M. Svitovyi dosvid realizatsii derzhavnoi polityky pidtrymky osib z invalidnistiu ta yoho implementatsiia v Ukraini. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2019. # 6. S. 122-127.
3. Humeniuk I.M. Problemy realizatsii konstytutsiinykh prav na pratsiu osib z obmezhenymy mozhlyvostiamy. *Innovatsii partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkliuzii ta prahmatychnoi reabilitatsii sotsiumu*. 2018. S. 320-322.
4. Kostiuk V.L., Yatskevych I.I. Pravo na pratsiu u konteksti konventsii OON pro prava osib z invalidnistiu: sutnist, problemy ta perspektyvy zakonodavchoho rehuliuвання. *Sotsialne pravo*. 2017. # 2. S. 49-58.
5. Marynets V.S. Konventsiiia OON pro prava invalidiv ta yii vplyv na ukrainske zakonodavstvo u sferi sotsialnoho zakhystu osib z porushenniam slukhu. *Derzhava i pravo*. Kyiv, 2012. Vyp. 56. S. 506-515.
6. Palamarchuk O.V. *Pratsevlashtuvannia osib z invalidnistiu: zakonodavchi harantii ta realnist 2021*. Vyscha shkola advokatury NAAU. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/pratsevlashtuvannya-osib-z-invalidnistyu-zakonodavchi-garantiyi-ta-realnist/> (Data zvernennia: 01.12.2021).
7. Pylypenko A.A., Zavorodnii M., Moroz S. Trudovi prava pratsivnykiv z obmezhenymy mozhlyvostiamy: osoblyvosti natsionalnoho pravovoho rehuliuвання ta zarubizhnyi dosvid suspilstva. *Pravova pozytsiia*. 2019. # 4 (25). S. 230-236.
8. Tkachenko O.I. Mizhnarodnyi dosvid z pytan pratsevlashtuvannia osib z invalidnistiu. *Theory and Practice of Public Administration*. 2019. # 4(67). S. 227-239.

9. Filipaska N.O. Osoblyvosti realizatsii Statti 23 Konventsii OON pro prava invalidiv, osobamy z vadamy psykho-intelektualnoho kharakteru. Aktualni problemy vitchyznianoj yurysprudentsii. 2017. #2. S. 32-35.
10. Konventsiiia pro prava invalidiv i Fakultatyvnyi protokol do Konventsii pro prava invalidiv: pryiniati Rezoliutsiieiu HA OON 61/106 HA OON vid 13.12.2006. Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
11. Vinnichenko V. V. Pravove rehuliuвання pratsi osib z invalidnistiu v Ukraini : diplomna robota. Nauk. Ker.: k. yu. n. T.V. Shlapko. Sumy, 2018. 133 s.
12. Zakliuchnyi zvit pro rezultaty vykonannia Derzhavnoi tsilovoi prohramy «Natsionalnyi plan dii z realizatsii Konventsii pro prava osib z invalidnistiu na period do 2020 roku» URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20468.html> (Data zvernennia: 07.12.2021).
13. Drobotun V. Stratehiia YeS shchodo pratsevlashtuvannia liudei z invalidnistiu. Hromadskyi Prostir. 2017. URL: <https://www.prostir.ua/?news=stratehiya-es-schodo-pratsevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu> (Data zvernennia 01.12.2021).